

Tarkastusvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2016

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2016 (HE 30/2015 vp): Asia on saapunut tarkastusvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 5.11.2015.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- valtiovarainministeri Alexander Stubb, valtiovarainministeriö
- hallitusneuvos Panu Pykönen, valtiovarainministeriö
- lainsäädäntöneuvos Armi Taipale, valtiovarainministeriö
- erityisavustaja Laura Ävall, valtiovarainministeriö
- ylijohtaja Kauko Aaltomaa, sisäministeriö

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Tarkastusvaliokunta on käsitellyt harmaan talouden torjuntaa viimeksi maaliskuun alussa 2015 valmistuneessa mietinnössä (TrVM 12/2014 vp — M 7/2014 vp). Mietintö perustui laajaan asiantuntijakuulemiseen ja valiokunnan tilaamaan selvitykseen harmaan talouden torjunnan tilasta. Selvityksessä (Harmaan talouden torjunta, Selvitys harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntatoimista 2010—2014 eduskunnan tarkastusvaliokunnalle, www.eduskunta.fi) käytettiin laajan asiakirja-aineiston lisäksi lähes 70:n eri aloja, ministeriöitä ja viranomaisia edustavan asiantuntijan haastatteluja sekä Rakennusteollisuus RT:n jäsenyrityksille, Rakennusliiton toimitsijoille, Verohallinnon, Poliisihallinnon, syyttäjälaitoksen ja ulosottohallinnon työntekijöille suunnattujen kyselyjen tuloksia. Kaikkiaan käytettävissä oli yli 1 000 henkilön arviot ja käsitykset.

Tarkastusvaliokunta pitää harmaan talouden torjunnan lisämäärärahaa talousrikostorjunnan lisämääräraha (6,4 miljoonaa euroa) mukaan lukien edelleen tarpeellisena. Lisämääräraha käytettiin eri viranomaisissa suurelta osin henkilöstömenoihin. Mietinnössä (TrVM 12/2014 vp — M 7/2014 vp) todettiin, että jos lisärahoituksesta luovuttaisiin, tulisi se asiantuntijoiden mukaan tarkoittamaan merkittäviä viranomaisten resurssien sopeuttamistoimia ja harmaan talouden valvon-

Valiokunnan lausunto TrVL 3/2015 vp

nan tason laskua. Tällä olisi vaikutuksia harmaan talouden torjunnan viranomaisketjun toimintaan ja viranomaisyhteistyöhön, jossa yhdenkin pullonkaulan muodostuminen voi vesittää koko ketjun toiminnan. Valvonnan määrä laskee, kiinnijäämisriski ja valvonnan reaaliaikaisuus heikenevät, piiloon jäävän harmaan talouden osuus nousee ja viranomaisten valvontaprosessit pitelevät. Tällä olisi asiantuntijoiden mukaan vaikutuksia myös verovelkojen perintään, verovajeeseen sekä pidemmällä aikavälillä veromoraaliin.

Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomuksen (Harmaan talouden torjuntaohjelman ja torjuntatyön koordinaatio, 14/2015) mukaan talousrikostutkintaan kohdennetut lisäpanostukset ovat talousrikosten yleisestäävyyttä vahvistavan vaikutuksen vuoksi perusteltuja myös kokonaistaloudellisesti. Tehokas talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjunta edellyttää valiokunnan mukaan myös vastaisuudessa riittävät voimavarat. Valiokunnan sisäministeriöltä 22.9.2015 hallituksen vuosikertomuksen käsittelyyn saaman lausunnon mukaan oli poliisin vuonna 2014 talousrikostutkinnassa haltuun saama omaisuus 47,6 miljoonaa euroa. Poliisi kohdisti talousrikostutkintaan 427 henkilötyövuotta, joten haltuun saatu omaisuus oli n. 111 000 euroa /henkilötyövuosi.

Mietinnön (TrVM 12/2014 vp — M 7/2014 vp) mukaan torjuntaohjelma on mahdollistanut sen, että vaativiin ja laajoihin talousrikoksiin on voitu suunnata voimavaroja rikosprosessin hoidon kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisärahoitus on mahdollistanut myös useampien reaaliaikaisten talousrikosjuttujen tutkimisen. Erikoisperinnän tulokset ovat parantuneet. Valtakunnansyyttäjävirston saamalla vuosittaisella lisämäärärahalta (2,3 miljoonaa euroa) on saatu käyttöön 30—31 syyttäjähenkilötyövuotta. Lisämääräraha luopuminen merkitsisi asioiden käsitteilyaikaisten pidentymistä ja syyteoikeuden vanhenemista sekä ratkaisutoiminnan sisällöllisen laadun laskemista. Tämän asian asiantuntijakuulemisessa tuotiin esiin, että veronumeromenettelyyn käyttöön otolla arvioidaan saavutettavan vuosittain noin 50 miljoonan euron verohyöty. Harmaan talouden selvitysyksikön laskelmien perusteella rakentamispalvelun käännetty arvonnäköalaverovollisuus kasvatti verotuottoa vuoden aikana ainakin 75 miljoonaa euroa.

Tarkastusvaliokunta pitää tärkeänä aiemmassa mietinnössä (TrVM 12/2014 vp — M 7/2014 vp) esitettyjä torjuntaohjelmaa koskevia näkökohtia. Valiokunta totesi, että ensi vaalikaudesta alkaen tarvitaan harmaan talouden torjuntaan pidemmän aikavälin torjuntaohjelma, joka aikataulutetaan ja jota päivitetään toteutettujen toimien vaikuttavuusarvioiden ja uusien uhkakuvien perusteella. Toimintaa tulee johtaa valtioneuvoston yhteisenä toimintona. Torjunnan tulee olla pitkäjänteistä, vaalikaudet ja viranomaistoiminnan sekä hallinnonalojen rajat ylittävää toimintaa. Torjuntaohjelman tulee jatkossakin olla poikkihallinnollinen kokonaisuus, jossa strategisten tavoitteiden lisäksi valitaan myös painopistealueet. Koko valtionhallintoa yhdistävä tilannekuva varmistaisi osaltaan, että kulloinenkin uusi torjuntaohjelma ja lainsäädäntö toimenpiteineen kattavat koko harmaan talouden kentän. Valiokunta pitää vaalikautta koskevaa torjuntaohjelmaa edelleen tarpeellisenä. Valiokunta pitää tärkeänä, että kaikkien harmaan talouden torjunnalle tärkeiden viranomaisten (kuten verohallinto, Tulli, Poliisi ja oikeusviranomaiset) toimintaresurssit on turvattu tämän ohjelman osana.

Tarkastusvaliokunta toteaa lopuksi, että onnistuneen ja tuloksellisen harmaan talouden torjunnan on oltava entistä kustannustehokkaampaa ja laajasti tietotekniikkaa sekä kansainvälistä yhteistyötä hyödyntävää.

Valiokunnan lausunto TrVL 3/2015 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Tarkastusvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 5.11.2015

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Eero Heinäluoma sd
varapuheenjohtaja Olavi Ala-Nissilä kesk
jäsen Maarit Feldt-Ranta sd
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Esko Kiviranta kesk
jäsen Krista Mikkonen vihr
jäsen Mika Raatikainen ps
jäsen Päivi Räsänen kd.

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Nora Grönholm
valiokuntaneuvos Matti Salminen.